

ТАНИЛЦУУЛГА

Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай конвенцын талаар

“Монгол Улсын цөмийн зэвсгээс ангид байх статусыг шинэ түвшинд гаргах тухай” Монгол Улсын Их Хурлын 2015 оны 60 дугаар тогтоолоор Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны конвенц, Ашигласан түлшний болон цацраг идэвхт хаягдлын менежментийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1997 оны конвенц, Цөмийн материалыг биечлэн хамгаалах тухай 1980 оны конвенцын 2005 оны нэмэлт өөрчлөлт, Бага хэмжээний цөмийн материалын шинэчилсэн протоколд тус тус нэгдэн орохыг Засгийн газарт даалгасан.

Засгийн газрын 2023 оны 08 дугаар сарын 23-ны өдрийн хуралдаанаар Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай 1994 оны нэгдсэн конвенцын тухай хэлэлцэн дэмжиж, Улсын Их Хурлын холбогдох Байнгын хороотой зөвшилцөхөөр тогтсоны дагуу танилцуулж байна.

Монгол Улс нь цөмийн төхөөрөмжгүй хэдий ч цөмийн түлшний циклийг бүхэлд нь хэрэгжүүлдэг, цөмийн зэвсэгтэй 2 их гүрний дунд оршиж байдаг газар зүйн онцлогтой.

Монгол Улстай хиллэдэг ОХУ, БНХАУ-ын цөмийн төхөөрөмжийн аюулгүй байдал нь тухайн улсын хяналтын байгууллага, Олон улсын атомын энергийн агентлагийн нарийн чанд хяналтын дор байдаг.

Гэсэн хэдий ч болзошгүй ослын үед манай улсад хил дамнасан цацраг идэвхт бохирдол үүсгэх эрсдэлтэй.

Цөмийн ослоос үүссэн хил дамнасан цацраг идэвхт бохирдлын тархалт нь ослын зэрэглэлээс хамаарч хэдий хэмжээний радиуст тархах нь харилцан адилгүй байдаг. Тухайлбал, 1986 онд тохиолдсон Чернобылийн цөмийн эрчим хүчний станцын ослын үед Улаанбаатар хот болон зарим аймгийн агаарын тунадас, тоосонцрын дээжид хийсэн цацрагийн хэмжилтээр цацраг идэвхт бодис нь 9 дэх хоногтоо манай оронд мэдрэгдэж байгалийн дэвсгэр түвшний хэмжээг тодорхой хугацаанд нэмэгдүүлсэн боловч хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх хэмжээнд хүрээгүй байна.

“Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай” 1994 оны конвенцыг Олон улсын атомын энергийн агентлагийн гишүүн орнуудын санаачилгаар 1994 оны 06 дугаар сарын 17-ны өдөр баталж, улмаар 1996 оны 10 дугаар сарын 24-нд хүчин төгөлдөр болсог бөгөөд бүх улс нэгдэн ороход нээлттэй байдаг.

Цөмийн аюулгүй ажиллагааны тухай конвенцод 2022 оны 11 дүгээр сарын 30-ны өдрийн байдлаар 91 орон нэгдэн орж, 65 улс гарын үсэг зурсан байна.

Конвенцын зорилго нь олон улсын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх замаар дэлхий дахинд цөмийн аюулгүй ажиллагааны дэглэмийг ханган тогтвортой байдлыг сахих, цөмийн төхөөрөмжөөс үүсэх ионжуулагч цацрагийн сөрөг нөлөөллөөс хүн ам, хүрээлэн буй орчныг хамгаалах зорилгоор болзошгүй цацрагийн ослын үед үр дүнтэй хариу арга хэмжээ төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, цацрагийн ослоос урьдчилан сэргийлэх,

осол гарсан тохиолдолд сөрөг үр дагаврыг багасгахад оршино. Конвенц нь цөмийн төхөөрөмжийн аюулгүй ажиллагааг хангахад үйлчилнэ.

Тус конвенцод Лалын Бүгд Найрамдах Иран Улсаас бусад цөмийн эрчим хүчний станц ажиллуулж буй дэлхийн бүх орон нэгдэн орсон.

Конвенцын хэрэгжилтийг хянан хэлэлцэх хурлыг 3 жилд нэг удаа зохион байгуулдаг бөгөөд зөвхөн тус конвенцод нэгдэн орсон улс орнууд оролцох эрхтэй байдаг.

Хурлаар нэгдэн орсон улс бүр үндэсний тайлангаа танилцуулдаг бөгөөд аливаа сонирхсон улсад санал асуулга тавих эрх, үүрэгтэй.

Конвенцод нэгдэн орсноор тухайн улс нь санхүүгийн талаар ямар нэг үүрэг хүлээхгүй.

Уг конвенцод нэгдсэн орсноор цөмийн энергийг энхийн зорилгоор ашиглах үйл ажиллагааг цөмийн аюулгүй байдлын олон улсын хэм хэмжээ, шаардлагын дагуу нийцүүлэн хэрэгжүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Шинээр барьж байгаа болон үйл ажиллагаа явуулж байгаа цөмийн байгууламж нь түүний ойр орчимд байх хөрш зэргэлдээ улсын нутаг дэвсгэрт нөлөөлж болзошгүй учир тухайн талтай зөвлөлдөх, хүсэлт гаргасан тохиолдолд цөмийн байгууламжийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах замаар өөрийн нутаг дэвсгэр дээр үүсч болох гадны нөлөөллийг тооцох, аюулгүй байдлын үнэлгээг хийх, хил дамнасан ослын үед авах арга хэмжээний төлөвлөлтийг сайжруулах, хариу арга хэмжээ авах боломж үүснэ.

Мөн өөрийн орны хүн ам, байгаль орчинд үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг багасгах, аюулгүй байдлыг хангах болон цөмийн энергийг энхийн зорилгоор ашиглахад цөмийн аюул, цацрагийн сөрөг нөлөөллөөс хүн ам, нийгэм, хүрээлэн буй орчныг үр ашигтай хамгаалах хяналтын тогтолцоо бий болох, шаардлагатай тохиолдолд олон улсын хамтын ажиллагааны хүрээнд техникийн дэмжлэг туслалцаа авах боломжтой болно.

Тус конвенц нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, холбогдох бусад хууль тогтоомжтой уялдсан байна.

Конвенцод нэгдэн орохтой холбогдуулан бусад хууль тогтоомжид нэмэлт, өөрчлөлт оруулах шаардлагагүй.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР